

Rješenja testa za županijsko natjecanje iz filozofije 2017.

Poštovani kolege i kolegice, nadamo se da će priložena rješenja s načinom bodovanja pomoći u ispravljanju testa. U pitanjima u kojima se traži nešto objasniti, obrazložiti ili protumačiti, navodimo samo bitne momente odgovora, a nastavnik treba prosuditi je li odgovor složen u adekvatnu cjelinu. Ako smo negdje previdjeli neki relevantan moment koji učenik navodi, to svakako treba uzeti u obzir i odgovarajuće vrednovati.

1. pitanje [4 boda]

[Po pola boda za svaku prepoznatu netočnu tvrdnju i po pola boda za odgovarajuće objašnjenje.]

- (b) Među Boškovićevim točkama djeluje uzajamna sila koja je na malim udaljenostima odbojna, i zbog nje ne može biti dodira među točkama.
- (f) Upravo zato što izvodi dokaz iz kretanja, pojam prvog pokretača ne može biti polazište dokaza, nego je egzistencija prvog pokretača ono čemu dokaz vodi.
- (g) Premda sve ima svoj uzrok, nije sve od drugoga, jer ono što je uzrok samome sebi u sebi uključuje postojanje.
- (h) To da je Bog slobodan znači da postoji nužnošću svoje naravi i da je sobom određen na djelovanje, a ne da Bog ima slobodnu volju.

2. pitanje [2 boda]

Treba zaokružiti tvrdnje: (a), (d), (h), (j). [Po pola boda za svaku prepoznatu tvrdnju.]

3. pitanje [3 boda]

Prema Lockeu, tjelesni predmeti imaju moć (kvalitetu) u nama proizvesti određene ideje, npr. gruda snijega u nama može proizvesti ideju bijeloga, okrugloga itd. [1 bod] Berkeley odbacuje postojanje tjelesne supstancije, odnosno prema njemu postoje samo duhovi koji opažaju, a tjelesni predmeti su tek kompleksi ideja. [1 bod] Zato izvor ideja senzacije, jer ne ovise o mojoj volji, može biti samo neki drugi duh koji ih u meni proizvodi. [1 bod]

4. pitanje [3 boda]

[Rješenje je ponuđeno u dvije varijante, od kojih se obje nalaze u udžbeniku filozofije Tomislava Reškovca, s tim da je varijanta B slična onoj iz udžbenika filozofije Borisa Kalina. Nastavnik treba prosuditi u kojoj je mjeri učenik uspio odgovoriti na postavljeni zahtjev.]

(A) Imam ideju najsavršenijeg bića u kojoj upoznajem nuždan bitak. Kao što je u ideji trokuta nužno sadržana postavka da su tri njegova kuta jednaka dvama pravima, tako samim time što spoznajem da je u ideji najsavršenijeg bića uključen nuždan bitak, moram zaključiti da postoji najsavršenije biće. I kako uviđam da je to jedina ideja u kojoj je uključen nuždan bitak i da je ja nisam mogao stvoriti te da ona ima istinitu prirodu, slijedi da mora postojati.

(B) Imam ideju najvišeg (savršenog) bića. Ta ideja nije mogla doći ni od čega niti sam ju ja mogao proizvesti. Očevidno je ne samo da ni iz čega ne nastaje ništa i da se ono što je savršenije ne može razviti iz manje savršenoga kao iz svog djelotvornog i potpunog uzroka, nego i da u nama ne može postojati nikakva ideja za koju ne bi postojao neki pralik. Stoga mi je tu ideju moglo dati samo savršeno biće koje realno postoji.

5. pitanje [3 boda]

Zamjedbeni sud u sebi ne sadrži nužnost ni općenitost. Tako u sudu „Kad sunce obasjava kamen, kamen postaje vruć“, mi nalazimo samo obično povezano zamjedbu. Iskustveni sud „Sunce zagrijava kamen“ sadrži nužnost i općenitost, a nastaje primjenom razumske kategorije uzročnosti koja uz sijanje sunca nužno veže pojam topline. [1 bod za prepoznavanje sudova; 1 bod za razlikovanje prema nužnosti i općenitosti; 1 bod za objašnjenje „primjena kategorije uzročnosti/pojma uzroka“.]

6. pitanje [2 boda]

[Locke, paragraf 143] Prema Lockeu, u „dobro uređenim državama“ nužno je da izvršna vlast [1 bod] stalno postoji, a dobro je da zakonodavna vlast [1 bod] bude u rukama različitih ljudi i da se saziva prema potrebi.

7. pitanje [2 boda]

[Locke, paragrafi 124 i 131] Ono osnovno što nedostaje prirodnom stanju za ostvarenje svrhe očuvanja vlasništva jest utvrđeni, svima poznati zakon odobren općom suglasnošću [1 bod], temeljem kojega, a ne improviziranih dekreta, zakonodavac vlada preko nepristranih sudaca i koristi silu samo za provedbu tog zakona [1 bod].

8. pitanje [2 boda]

[Rousseau, str. 101] Društveni ugovor rješava problem kako se pojedinci mogu ujediniti u zajednicu, a da pri tome ne izgube one prednosti prirodnog stanja (sloboda i jednakost) zbog očuvanja kojih se uopće i udružuju u zajednicu.

9. pitanje [4 boda]

[Rousseau, str. 102] Prema Rousseauu, društvenim ugovorom se zasebne osobnosti zamjenjuju jednom kolektivnom osobnošću, koja se prema Rousseau nekada zvala GRAD [0,5 boda], a sada se zove REPUBLIKA [0,5 boda], koju članovi tog političkog tijela nazivaju DRŽAVA [0,5 boda] kada je pasivna, SUVEREN [0,5 boda] kada je aktivna, a VLAST [0,5 boda] kada je uspoređuju s drugim sličnim oblicima. Udruženi se zajednički zovu NAROD [0,5 boda], pojedinačno kao sudionici vrhovne vlasti GRAĐANI [0,5 boda], a kao podređeni zakonima PODANICI [0,5 boda].

10. pitanje [2 boda]

[Kant, str. 122-123] Kant despotizam određuje kao „samovoljno postupanje države mimo zakona koje je ona sama donijela, a gdje se vladar javnom voljom služi kao svojom privatnom“. [1 bod] Od tri oblika vlasti koja navodi (autokracija, aristokracija i demokracija), Kant za demokraciju kaže da je „u pravom smislu riječi, nužno despotizam, jer ona utemeljuje izvršnu vlast gdje svi odlučuju o jednom ili možda protiv jednoga (koji, prema tome, nije s tim suglasan), tako da odlučuju svi koji ipak nisu svi. A to znači proturječnost opće volje same sa sobom i sa slobodom.“ [1 bod]

11. pitanje [3 boda]

[Tocqueville, str. 100-102] Tocqueville demokratskoj vladavini u SAD ne zamjera njezinu slabost, nego upravo njezinu nezaustavljivu snagu, a s druge strane, odbojna mu nije krajnja sloboda koja vlada u SAD, nego slaba zaštita pred tiranijom kao „tiranijom većine“, za što u navedenom odlomku nudi niz primjera. [1 bod] „Tiranija većine“ bi se, prema Tocquevilleovim iskazima, mogla odrediti kao pravo i mogućnost naroda da sve čini bez ikakvih prepreka (svemoć). [1 bod] Kao alternativu predlaže zakonodavno tijelo sastavljeno na takav način da zastupa većinu, ali da nužno ne bude robom njezinih strasti, izvršnu vlast koja bi raspolagala vlastitim snagama, te sudsku vlast neovisnu o druge dvije vlasti. [1 bod]